

Nāves tēma cilvēka pasaules ainā

A.Atvars

07.02.2014.

LU konference,

Teoloģijas un reliģiju zinātnes sekcija. Priekšstati par
nāvi zinātnes un reliģijas dialoga kontekstā.

Saturs

1. Pētījuma problēma
2. Cilvēka uztveres modelis
3. Nāves tēma klasiskajā kristīgajā pasaules ainā
4. Nāves tēmas uztveršanas veidi
5. Kristīgā priekšstata par nāvi uzlabošana
6. Kopsavilkums
7. Secinājumi

Pētījuma problēma

Pētījuma tēma - Kā sekmīgāk dzīvot šajā dzīvē?

Sekmīgāk var dzīvot, ja ir sakārtoti cilvēka uzskati.

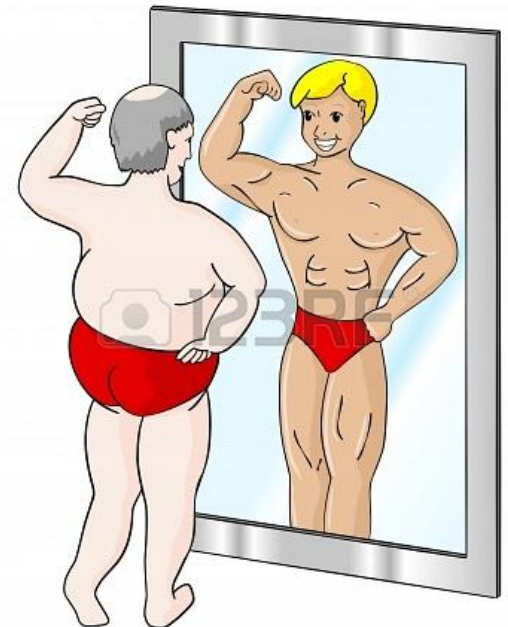
Dotajā pētījumā tika analizēti un kārtoti cilvēka priekšstati par nāvi, kas savukārt var veicināt cilvēka sekmīgumu šajā dzīvē.

Cilvēka uztveres modelis

Cilvēka uztveres modelis

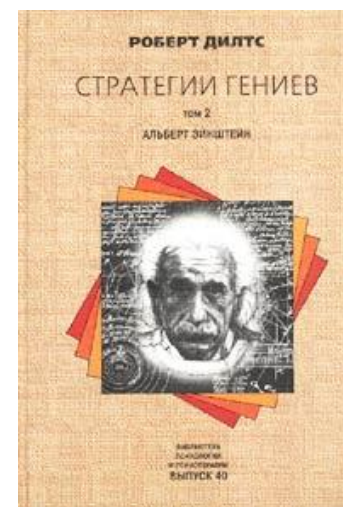
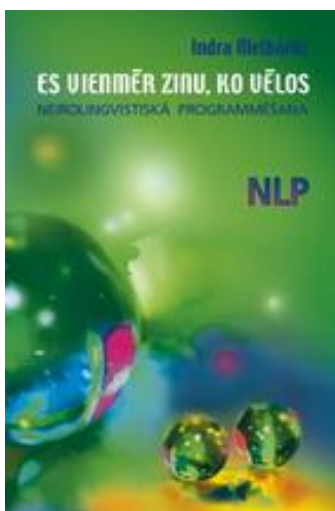
1. Cilvēks veido savu priekšstatu (modeli, pasaulesainu) par pasauli un tad izturas atbilstoši šim priekšstatam.

2. Izmainot cilvēka priekšstatu par pasauli, mainās arī cilvēka izturēšanās.

Cilvēka uztveres modeļa zinātniskie avoti (1)

Dotā pieeja populārā veidā tiek prezentēta Neirolingvistiskās programmēšanas (NLP) mācībā. Tur ir izstrādāti praktiski padomi savas personības pilnveidošanai, baiļu novēršanai, pozitīvam skatam uz dzīvi u.c.

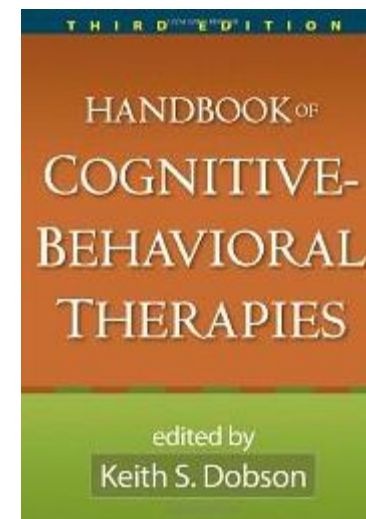
Cilvēka uztveres modeļa zinātniskie avoti (2)

Psiholoģiskajā literatūrā šī pieeja ir «kognitīvās psiholoģijas» mācībā un tiek izmantota kognitīvi-biheviiorālajā terapijā. Šeit dotā pieeja nav detalizēta.

DEFINING COGNITIVE-BEHAVIORAL THERAPY

At their core, CBTs share three fundamental propositions:

1. Cognitive activity affects behavior.
2. Cognitive activity may be monitored and altered.
3. Desired behavior change may be effected through cognitive change.

(K.S.Dobson, D.J.A.Dozois. Historical and Philophysical Bases of the Cognitive-Behavioral Therapies, p.3-38.

In „Handbook of Cognitive-Behavioral Therapies», Third Edition” ed. K.S.Dobson, 3rd edition, 2010, The Guilford Press.)

Cilvēka uztveres modeļa izmantošana

1. Cilvēkam ir noteikts priekšstats par pasauli. Šis priekšstats rada noteiktu uzvedību.
2. Citam cilvēkam var būt citāds priekšstats par pasauli, kas savukārt rada citādu uzvedību.
- 3. Var analizēt dažādus priekšstatus, kas rada dažādu uzvedību.**
4. Var pārņemt tādu priekšstatu, kas rada labu uzvedību (piemēram, rada mērķtiecību, efektivitāti, mērķu sasniegšanu).

Cilvēka uztveres modeļa izmantošana (2)

5. Konkrētu priekšstatu var «uzlabot».

Piemēram, novēršot pretrunas, «strupceļus»,

Var būt situācija, kad Cilvēkā dažādi principi «velk» uz savu pusi un beigās cilvēks «uz priekšu netiek».

Piem., Cilvēks ir gudrs, bet nespēj padarīt darbus.

Cilvēka uztveres modeļa izmantošana (3)

6. Var analizēt, kāda ir cilvēka domāšanas sistēma – «atziņu tīkls»;

7. Var analizēt, kā notiek «atziņu tīkla» papildināšana, mainīšana u.c.

8. Var analizēt, kāda ir «atziņu tīklu» daudzveidība (sadalījums) latviešu vēlētājiem.

9. Var meklēt padomus, kā jā māca konkrēts skolēns ar noteiktu «atziņu tīklu», lai viņš labi doto tēmu iegaumētu.

u.c.

Nāves tēma nozīmīgums (1)

NLP teorijā ir identificēti «cilvēku loģisko apziņu līmeņi»:

1. Apkārtne.
2. Rīcība.
3. Prasmes.
4. Uzskati.
5. Identitāte.
6. Misija (Dieva apziņa)

Nāves tēma ir identitātes līmenī, Tādēļ tā spēcīgi var ietekmēt pārējās cilvēka personības jomas.

Nāves tēma nozīmīgums (2)

Kognitīvi-biheviorālās terapijas literatūrā ir modernas pieejas, ka cilvēkā nav jāanalizē un jāsakārto visa viņa domāšanas sistēma, bet, pirmkārt, tās **atziņas, kuras saistās ar identitāti.**

Jo identitātes tēmas spēcīgi ietekmē citas atziņas un uzvedību.

Nāve ir identitātes līmenī.

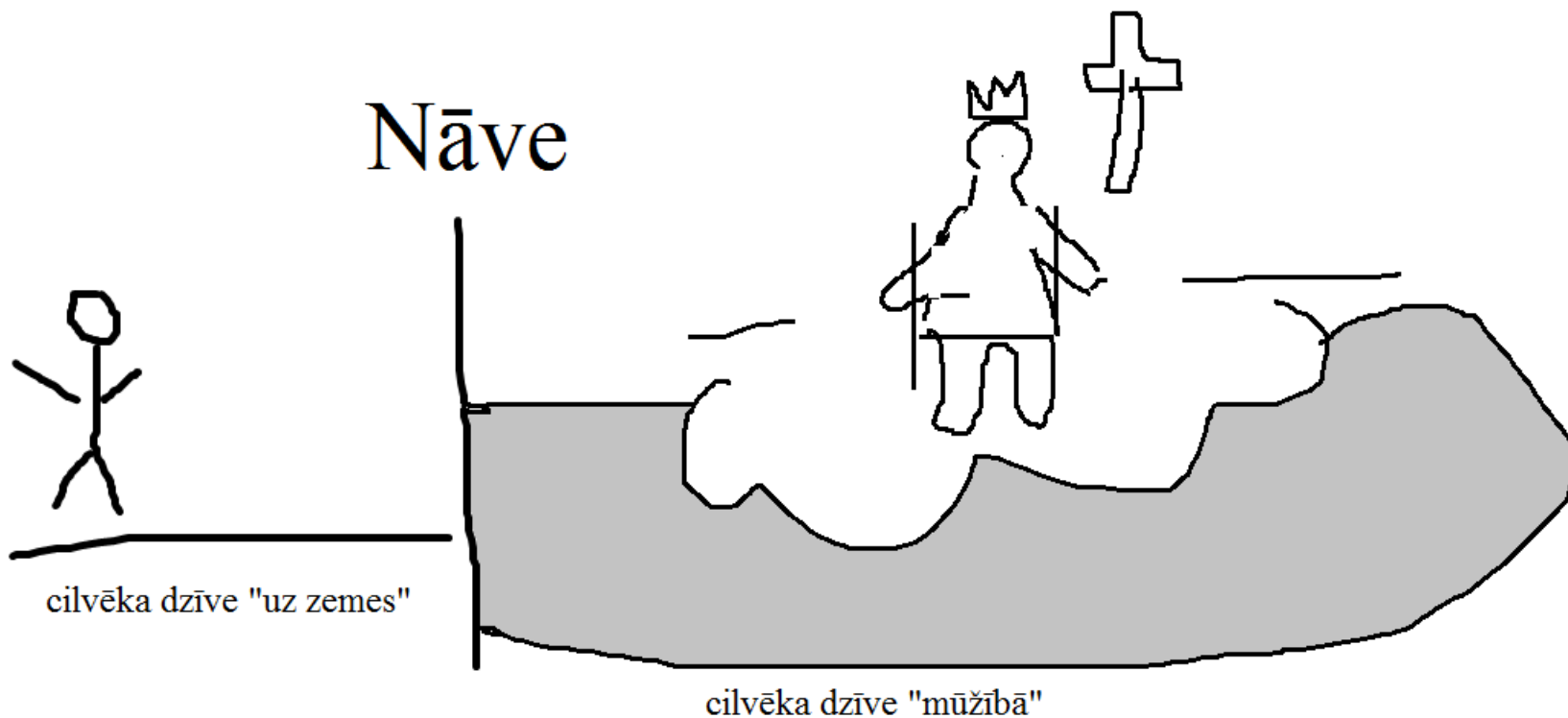
Nāves tēma
klasiskajā
kristīgajā pasaules ainā

«Nav būtiski, vai esi labs tēvs savam dēlam, vai sabiedrībā pazīstams zinātnieks, vai abi kopā. Šie abi aicinājumi ir jādara vienlīdz nopietni, .. bet visas lietas ir jāskatās daudz plašākā kontekstā, tas ir, jāskatā mūsu uzdevumi nākamo paaudžu un **mūžības perspektīvā**. .. Turklāt tieši mūžības perspektīva dod daudz lielāku jēgu mūsu eksistencei un visam tam, ko darām, un par ko cīnāmies.»

(Cīnītājs Merķelis,

<http://www.ebaznica.lv/?p=889>)

Kristīgais pasaules uzskats aicina nāvi uztvert kā mūžības sākumu kopā ar Dievu.

Kā analizēt nāves tēmu?

Cilvēka domāšanas modeļa ietvaros doto tēmu analizē sekojoši:

Neskatāmies, cik pamatota ir pēcnāves pieeja – skatāmies, kā šī pieeja iespaido cilvēka rīcību tagadnē.

Tālākā pasaulesainas attīstīšana- «ja ir debesis un pēcnāves dzīve».

1. Ja ir pēcnāves dzīve, tad es būšu labs cilvēks šajā dzīvē.
2. Ja ir pēcnāves dzīve, tad tas, ko darām uz šīs zemes, nav nozīmīgs – jo tāpat tas ir pārejošs.
3. Ja ir pēcnāves dzīve, tad svarīgi ir cilvēkiem stāstīt par Dievu, pievērst cilvēkus ticībai.

Nāves tēmas uztveršanas veidi

Kā dažādi var uztvert nāvi?

1. Pēc nāves ir dzīve kopā ar Dievu (ja Viņam ticam) – kristīgais uzskats;
- 2. Pēc nāves ir «kaut kas» citā «dimensijā».**
3. Cilvēks pārdzimst atkal uz zemes citā veidolā (cilvēkā vai dzīvniekā).
- 4. Pēc nāves nekā nav – ar to ir jāsamierinās.**
5. Pēc nāves cilvēks vairs neeksistē, tādēļ viņam pat nav domu, par to, ka nāve ir «kaut kas slikts». Tādēļ ir bezjēdzīgi baidīties no nāves.

Kā uztvert nāvi? (2)

6. Ja pēc nāves nekā nav, tad dzīve ir bezjēdzīga.

7. Mēs nezinām, kas ir pēc nāves – tā ir interesanta tēma, kura ir jāpēta. Jāiet garīgos piedzīvojumus, lai šo tēmu izpētītu.

Tipiska «normāla cilvēka» pieeja

«Pēc nāves kaut kas ir. Varbūt pat tas ir svarīgi.
Bet es esmu nodarbināts ar ikdienas problēmām, tādēļ par nāvi īpaši nevajag domāt.
Labāk palīdziet man risināt šīs dzīves problēmas»

Tālākā pasaulesainas attīstīšana- «ja pēc šīs dzīves nekā nav»

1. Ja pēc šīs dzīves nekā nav, tad nepieciešams aktīvi darboties šajā dzīvē – gūt laimi šajā dzīvē (būvēt, attīstīties, izmantot iespējas).
2. Ja pēc šīs dzīves nekā nav, tad ir vēlme aiz sevis kaut ko atstāt, kas liecinās par mani – padarīt šo pasauli kaut nedaudz labāku, veikt kādus atklājumus.
3. Ja pēc šīs dzīves nekā nav, tad cilvēka eksistencei nav jēgas.

Tālākā pasaulesainas attīstīšana- «pēc nāves ir «kaut kas» citā «dimensijā»».

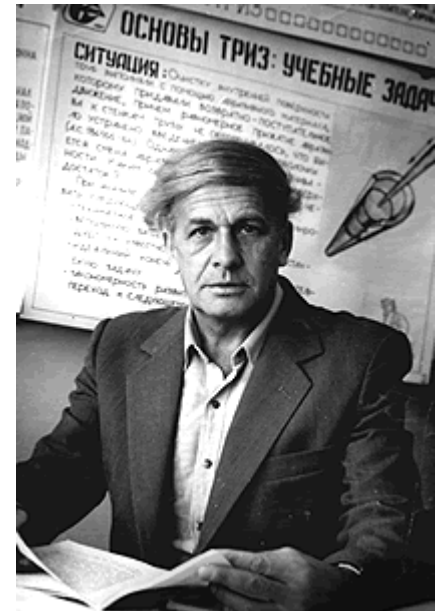
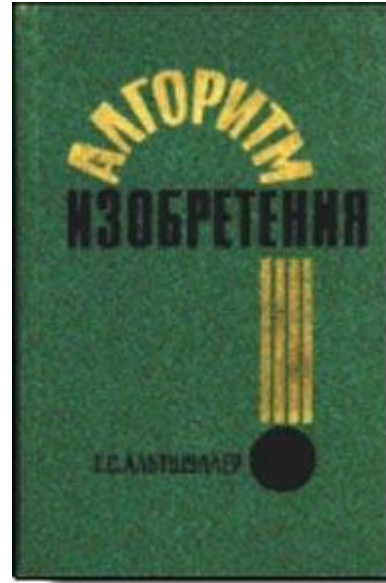
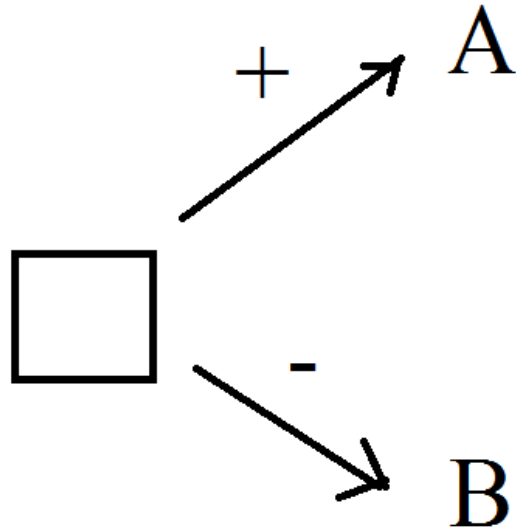
1. Cilvēks samierinās – ja jau ir kāds turpinājums pēc nāves, tad dzīvei ir jēga.
2. Ir nepieciešams definēt, kas nepieciešamas šajā dzīvē.
3. New Age pieeja – šīs dzīves uzdevums ir pašattīstība.

Kristīgā priekšstata par nāvi
uzlabošana

Pretruna kristīgajā pieejā par nāvi

Kristīgā mācība par pēcnāves dzīvi
dara labu, jo nodrošina, ka cilvēks
kļūst labāks (pieklājīgāks,
labestīgāks), un **dara sliktu**, jo
cilvēkam zūd dzīvotspars.

TRIZ – izgudrošanas uzdevumu risināšanas teorija

Grūtas problēmas ir tādēļ, ka tajās ir «paslēptas» pretrunas – Vienlaikus ir jāizpilda pretējas prasības.

TRIZ dot padomus, kā apiet šīs pretrunas.

G. Altšullers
TRIZ teorijas veidotājs,
darbība 1956-1991, PSRS

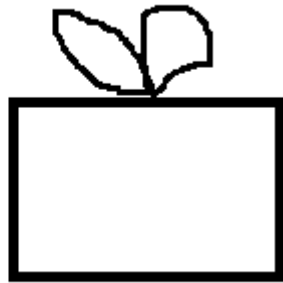
Pretruna kristīgajā pieejā par nāvi

Kristīgā mācība par pēcnāves dzīvi **dara labu**, jo nodrošina, ka cilvēks kļūst labāks (pieklājīgāks, labestīgāks), un **dara sliktu**, jo cilvēkam zūd dzīvotspars.

Nepieciešams ieviest **x-elementu**, kurš **vienlaikus** saglabā, ka cilvēks kļūst labāks (pieklājīgāks, labestīgāks), un nodrošina, ka cilvēkam ir dzīvotspars.

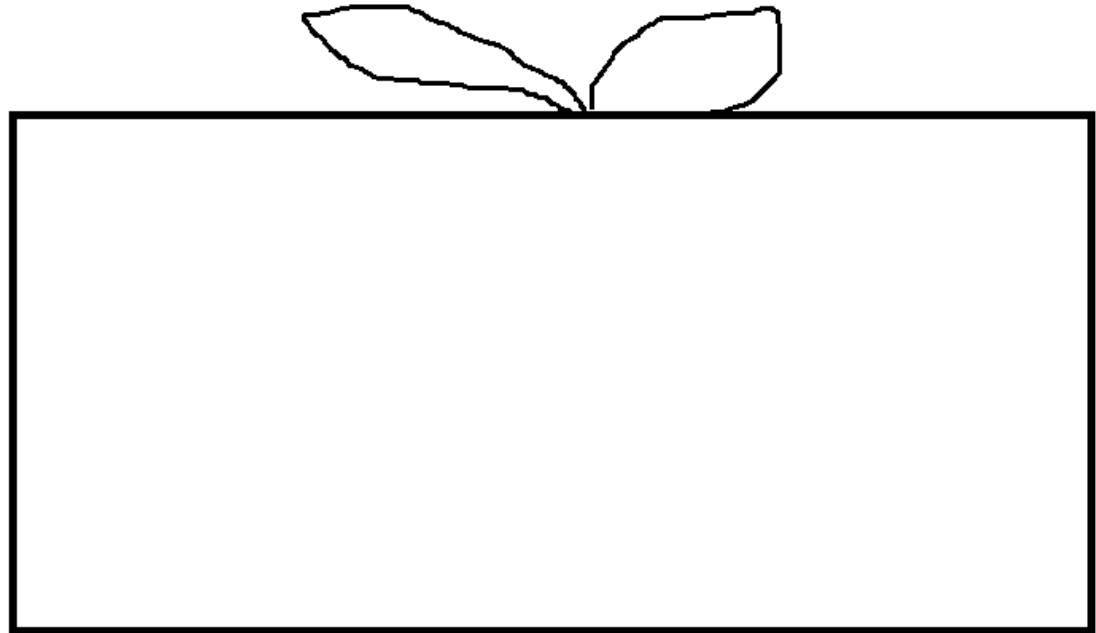
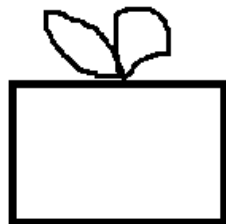
Problēmas shēma

1. pieeja

«par nāves problēmu nav dzirdēts»

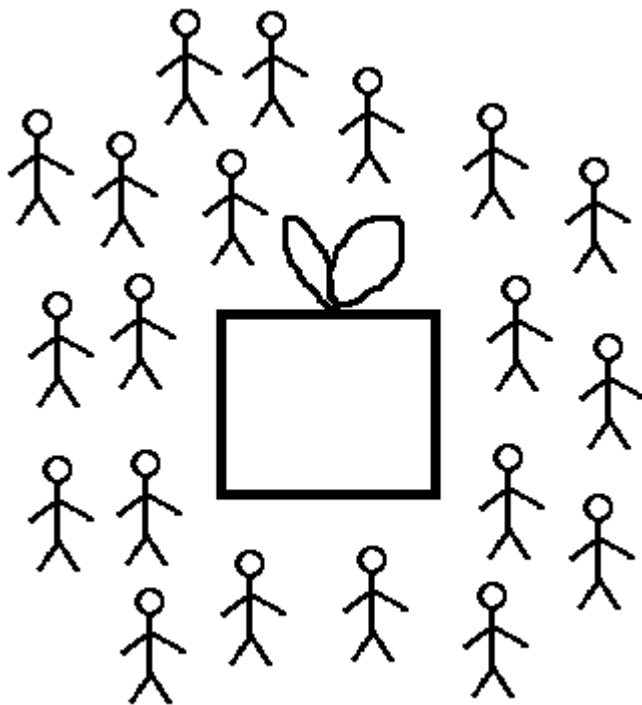
2. pieeja

«pēc nāves ir debesu valstība»

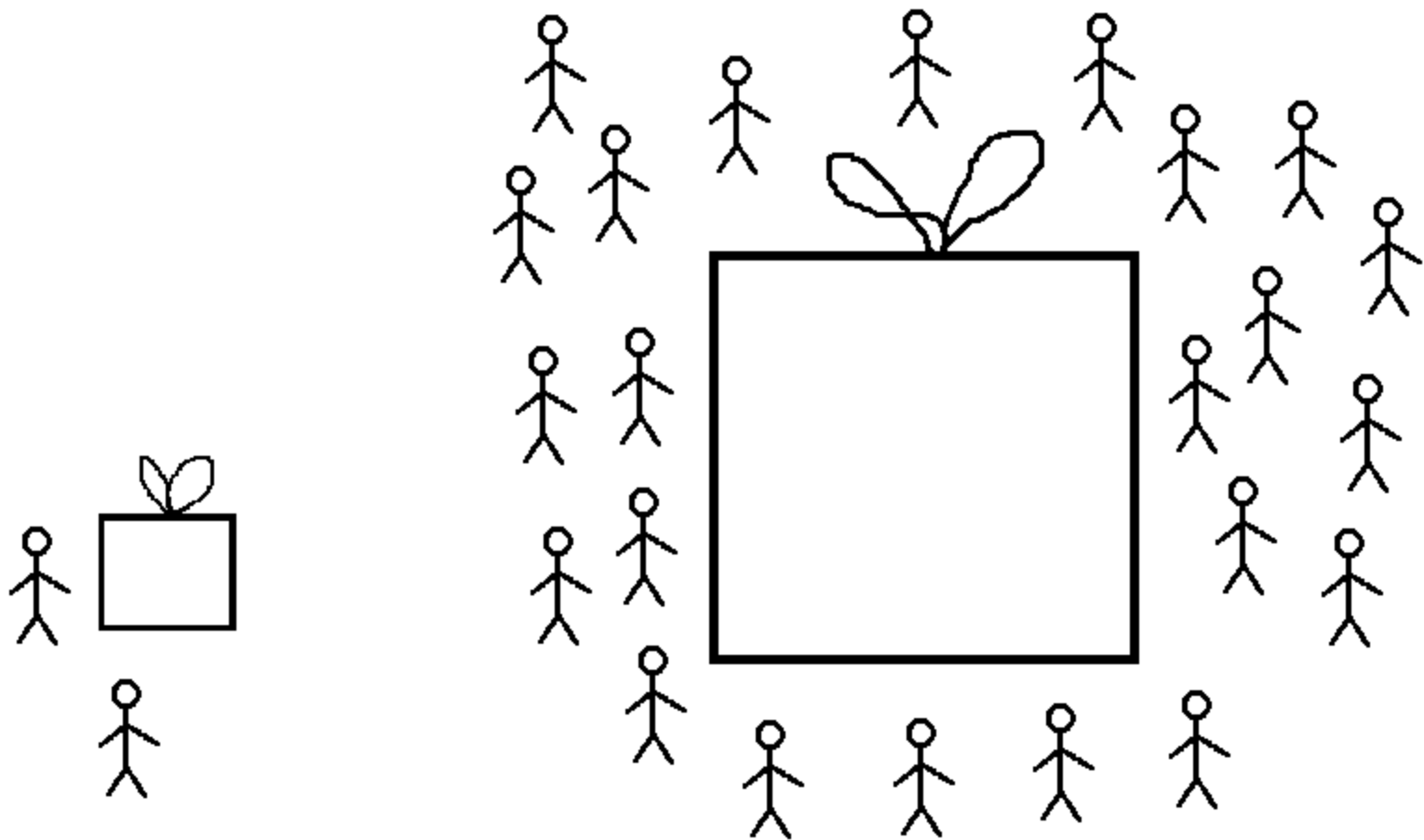
Cilvēks gaidīs lielāko «dāvanu» un mazo dāvanu neievēros

Problēmas shēma (sākums)

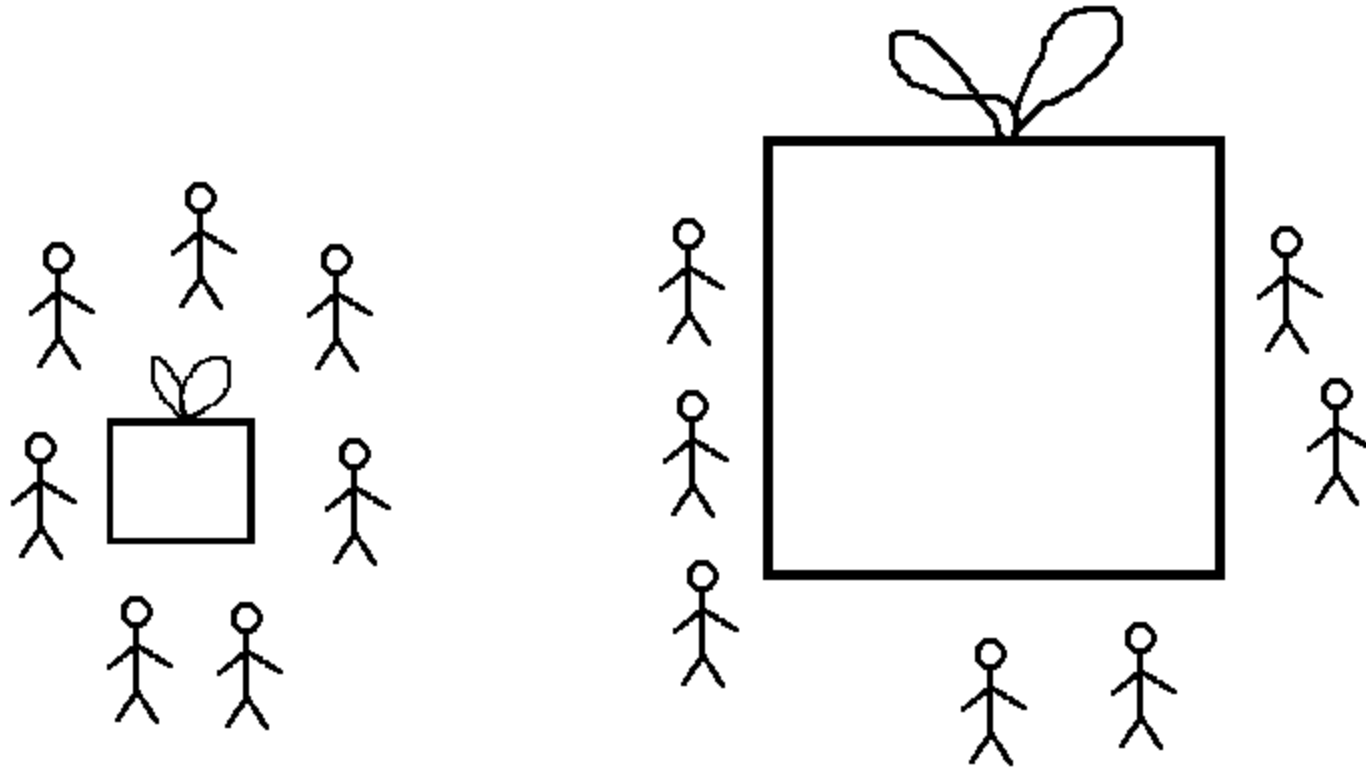
Sākotnēji visa uzmanība (cilvēciņi) ir ap konkrēto dzīvi.

Problēmas shēma (beigas)

Kad ir pēcnāves dzīves tēma, tad gandrīz visa uzmanība ir uz šo tēmu, un uz «šīs dzīves tēmu» paliek pavisam maz uzmanības.

Risinājuma shēma

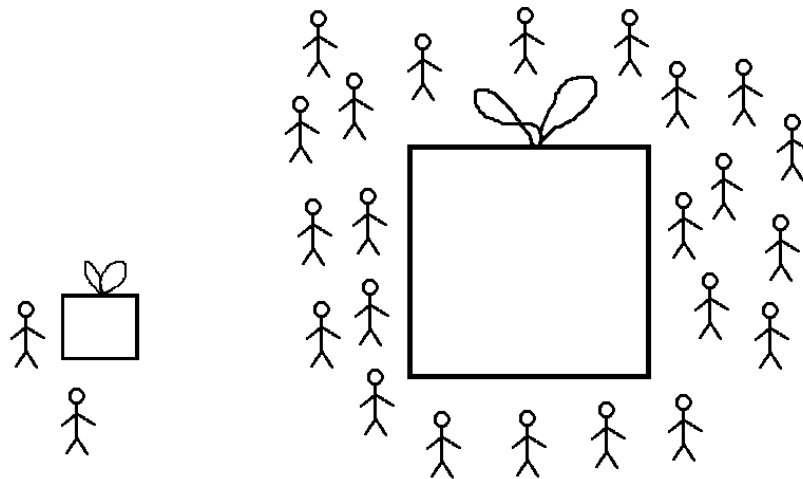
Daļa uzmanības tiek veltīta pēcnāves dzīves tēmai un daļa uzmanības tiek veltīta šai dzīvei. Tā tiek iegūts «sabalansēts skats» uz šo dzīvi.

Risinājuma princips

TRIZ tehniskajās zinātnēs. Analizē problēmu, atrod risinājuma shēmu. Tad izmanto fizikas efektus, lai panāktu darbību pēc dotās shēmas. (Piemēram, temperatūru stabilizē ar vielu fāzu pāreju).

Cilvēka priekšstatu jomā TRIZ risinājumu shēmas jāievieš «dzīvē» ar kādiem uzskatiem. Kristietībā šādi uzskati būtu kristīgas atziņas, Bībeles panti, kristīgi lozungi.

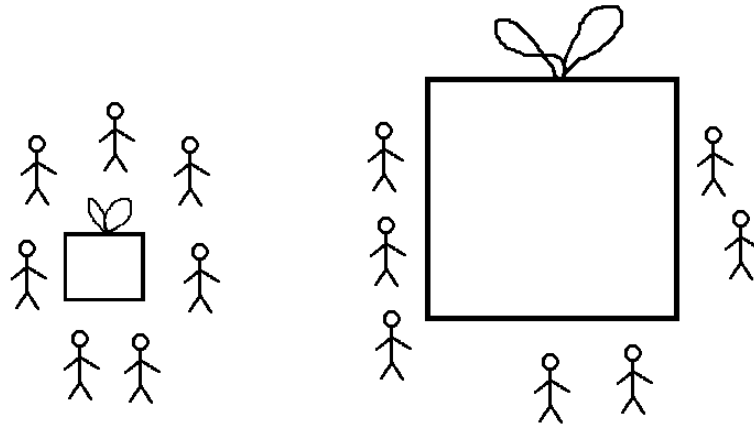
Problēmas formulējums

Pēcnāves dzīve ir svarīgāka kā «šīs zemes dzīve»,
tādēļ šajā dzīvē ir jādara to, kam ir «mūžīga
vērtība», piemēram, jāmeklē Dievs.

Problēma – zūd dzīvotspars, sekmīga darba
darīšana.

Risinājuma formulējums

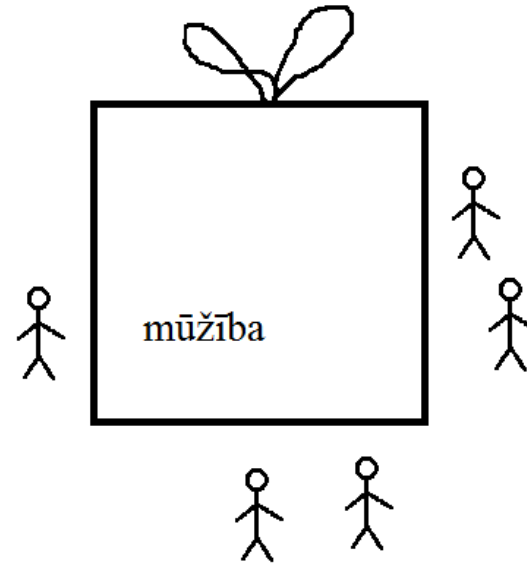
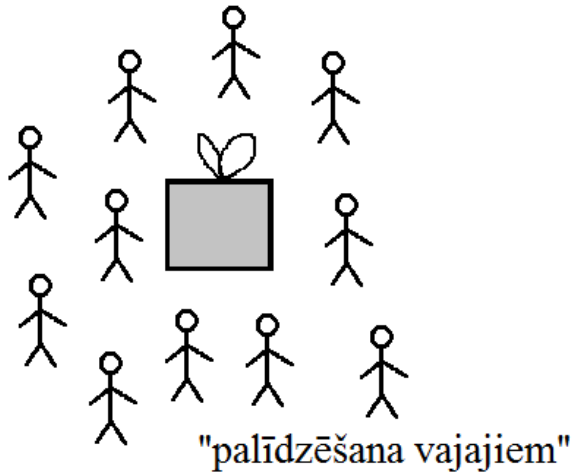
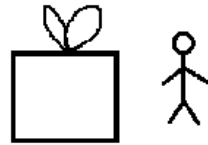

Dievs mums dāvā mūžību, taču šajā dzīvē, kura mums arī ir dota, mums ir jādara labi darbi.

Arī ap. Pāvils darīja darbu – taisīja teltis. (2.Tes. 3:10b, **«ja kas negrib strādāt, tam arī nebūs ēst»**)

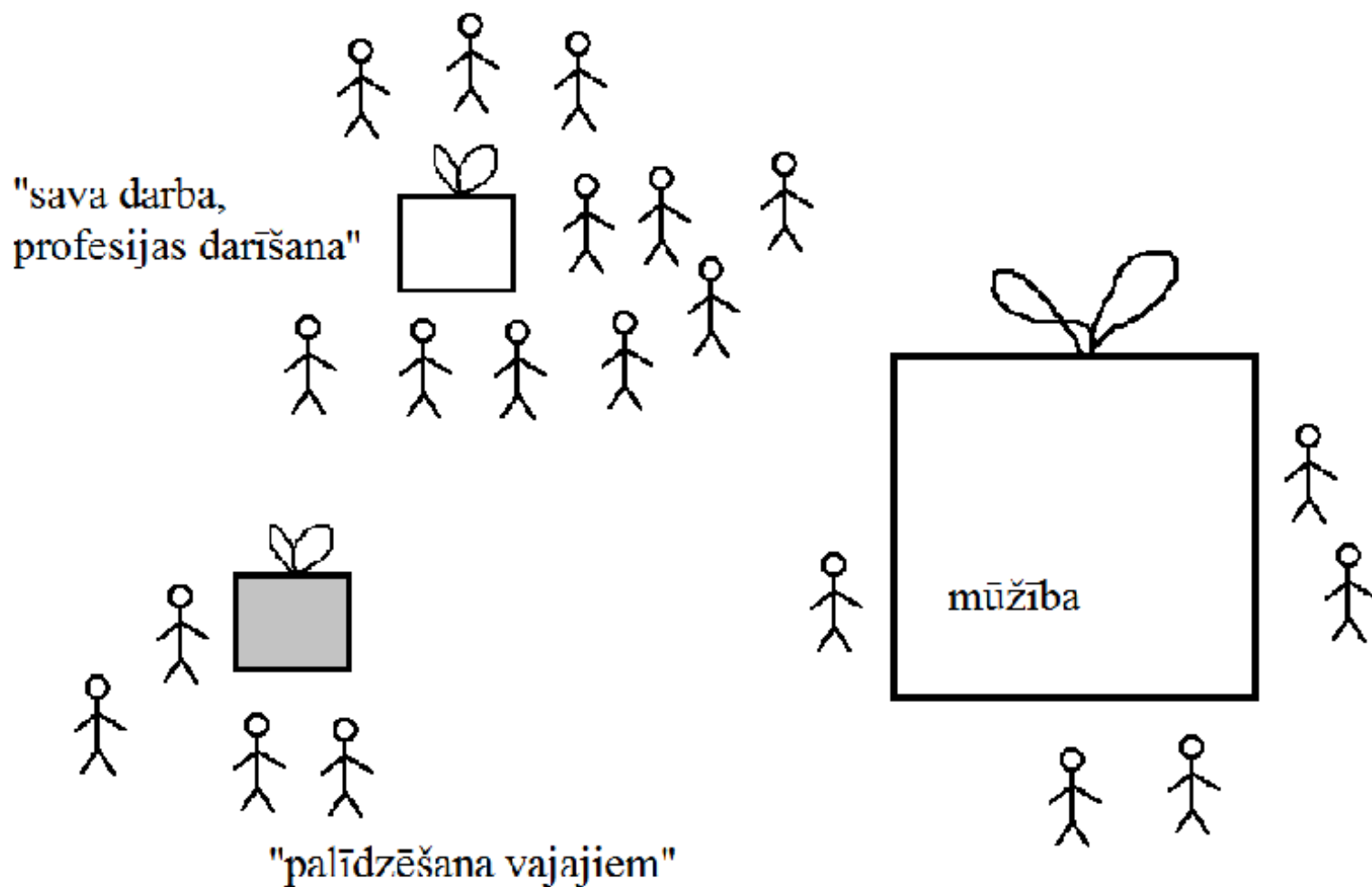
Problēma Nr.2.

"sava darba,
profesijas darīšana"

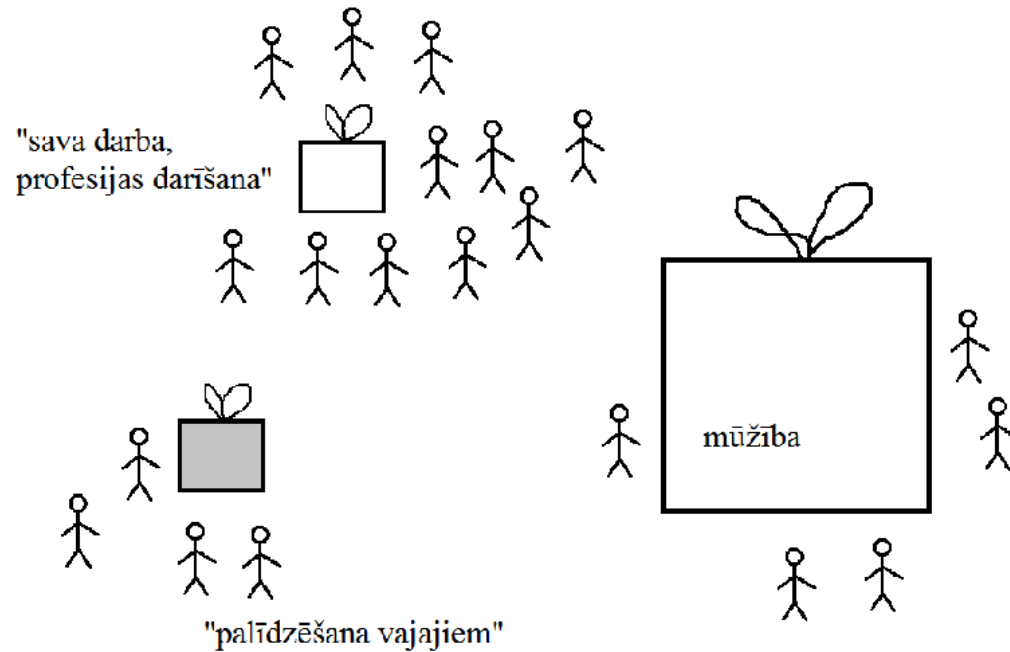

Dara labus darbus. Taču ar labiem darbiem saprot «palīdzēšanu bezpalīdzīgajiem», «slimajiem» u.tml. Nedara «normālu» darbu un tas ir slikti – šādi cilvēki ir slikti strādnieki.

Problēmas Nr.2. Risinājuma shēma

Problēmas Nr.2. Risinājums

Dievs dāvā mūžību. Bet šajā dzīvē mums jādara labi darbi. Ar savu darbu (profesiju) mēs kalpojam sabiedrībai. Ar savu darbu mēs attīstāmies svētumā (Opus Dei, Hosemaria Eskriva).

Problēmas Nr.2. Risinājuma analīze

«Dievs dāvā mūžību. Bet šajā dzīvē mums jā dara labi darbi. Ar savu darbu (profesiju) mēs kalpojam sabiedrībai. Ar savu darbu mēs attīstāmies svētumā (Opus Dei, Hosemaria Eskriva).»

Risinājumā tiek sasaistītas 2 lietas – nepieciešamība darīt savu darbu un nepieciešamību pieaugt svētumā («Esiet svēti, kā Es esmu svēts», 1. Pēt.1:16)

Kopsavilkums

1. Ir «cilvēka uztveres modelis», kurš nosaka, ka, sakārtojot cilvēka domas, var uzlabot cilvēka adekvātu rīcību.
2. **Cilvēki var dažādi uztvert nāvi, kas savukārt veidos cilvēku dažādu izturēšanos šajā dzīvē.**
3. Kristīgajā nāves uztverē var rasties sekojoša problēma – cilvēks uzskata, ka mūžīgās vērtīgas ir svarīgākas kā «šīs zemes lietas», tādēļ pievēršas dievticībai, bet kļūst pasīvs ikdienas darbu darīšanā.

Kopsavilkums (2)

4. Iepriekš norādītā problēma pazūd, ja cilvēks gan uztver mūžību kā vērtīgu, gan dara labi savu profesijas darbu. Tam der sekojoša pasaules aina: **«Dievs dāvā mūžību. Bet šajā dzīvē mums jādara labi darbi. Ar savu darbu (profesiju) mēs kalpojam sabiedrībai. Ar savu darbu mēs attīstāmies svētumā».**

Secinājumi

1. Cilvēki var dažādi uztvert nāvi, kas savukārt veidos cilvēku dažādu izturēšanos šajā dzīvē.
2. «Cilvēka uztveres modeli» var izmantot, lai analizētu un uzlabotu cilvēka priekšstatu par nāvi un dzīvi, lai cilvēks adekvātāk dzīvotu šajā pasaulē.